

Λίγα λόγια για την αρχική εικόνα:

Γιάννης Ψυχοπαίδης, «Κ.Π. Καβάφης», λεπτομέρεια πίνακα.

Από την έκθεση «Ζωγραφισμένα» (Ίδρυμα Β. & Μ. Θεοχαράκη, 2013).

Πηγή εικόνας: Andro.gr Από το αφιέρωμα «Οι ποιητές μας για τον Καβάφη».

Δες www.andro.gr/empneusi/poets-for-kavafis/

Η ποίηση του Κ. Καβάφη
Διάλογος ανοιχτός...

Τείχη, Τα Παράθυρα: Μια περίπτωση

Μέτση Γεωργία + Καλαντζή Αγορίτσα
στα πλαίσια εκδηλώσεων για το έτος Καβάφη – 2013

Ο ποιητής σε σύγκρουση
με το κοινωνικό κατεστημένο.
Πώς;...

«Γνωρίζω που είμαι δειλός
και δεν μπορώ να πράξω...
...λέγω μόνον...
Θα πράξει άλλος.
Αλλά
τα ...λόγια θα τον ευκολύνουν...
Καθαρίζουν το έδαφος.»

Γ. Κεφαλληνός

- **Παίρνοντας Θέση στο διάλογο**

- Τον Καβάφη βασάνιζε η σύγκρουση ανάμεσα στο άτομο και στο κοινωνικό περιβάλλον **και** ως προσωπικό του δράμα, καθώς μπορούμε να αισθανθούμε μελετώντας προσωπικές σημειώσεις του και κάποια ποιήματα, όπως τα δύο που ενδιαφέρουν εμάς εδώ συγκεκριμένα: *Τείχη*(1896, 1897) και *Τα παράθυρα*(1897, 1903).
- Συνεπής στην εκλεκτική στάση ζωής που πίστευε, επέλεξε, όσο μπορούσε, μια ζωή με το δικό του τρόπο, εφαρμόζοντας συνειδητά παραίτηση από τη συμμετοχή στο κοινωνικό και ιδεολογικό κατεστημένο της εποχής του, όπως το έβλεπε ο ίδιος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν του κόστιζε. Εξάλλου, όπως φαίνεται από τη ζωή του, δεν ήταν προσωπικότητα που χαρακτηρίζεται από εξωστρεφή δράση, μάλιστα με τη μορφή της κοινωνικής πρωτοβουλίας. Έτσι, όταν μιλούμε για σύγκρουσή του με το κοινωνικό περιβάλλον, εννοούμε ότι κυριαρχούσε μέσα του, ως εσωτερική σύγκρουση.
- Τα συγκεκριμένα στοιχεία προσωπικότητας-ζωής δεν τον εμπόδισαν, ωστόσο, να συμμετέχει στα κοινωνικοπολιτικά δρώμενα, απλώς προσδιόριζε διαφορετικά τον κοινωνικοπολιτικό του ρόλο. Σύμφωνα με την υψηλή ρομαντική προοπτική, ο ποιητής με το λόγο του αποκαλύπτει αλήθειες και διδάσκει τον άνθρωπο: *Γνωρίζω που είμαι δειλός και δεν μπορώ να πράξω. Γι' αυτό, λέγω μόνον. Αλλά δεν νομίζω που τα λόγια μου είναι περιττά. Θα πράξει άλλος. Αλλά τα πολλά μου τα λόγια θα τον ευκολύνουν την ενέργειαν. Καθαρίζουν το έδαφος.*

Τείχη

*Χωρίς περισκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ
μεγάλα κ' υψηλά γύρω μου έκτισαν τείχη.*

Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.

*Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·
διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχον.*

Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.

Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.

Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμο έξω.

Τείχη: Αφορμώμενος εκ βαθέων προσωπικά

- Πιστεύω ότι στο ποίημα *Τείχη* ο ποιητής θέλει να μας δείξει πώς νιώθει το πρόσωπο που μιλά: Με κάνει να σκέφτομαι ότι είναι κλεισμένος στον εαυτό του, παρομοιάζοντας τη μοναξιά του με τείχη που τον κλείνουν. Και σα να μην έχει ο ίδιος ευθύνη, καθώς τα τείχη δεν τα έκτισε μόνος του, ή πάντως δεν κατάλαβε πότε ή γιατί βρέθηκε μέσα σε τείχη. Από την άλλη μεριά, αν ο κόσμος ήταν διαφορετικός, ίσως να άρεσε και στον ίδιο να είναι έξω από τα τείχη, οπότε θα προσπαθούσε να καταλάβει και να αντισταθεί, να βγει έξω από αυτά. Μπορεί έξω, στην κοινωνία του, κάτι καινούριο να θεωρείται «κακό», καθώς οι παραδόσεις κυριαρχούν· οπότε μπορεί τα κατεστημένα κάθε είδους, η διαφθορά της πολιτικής, οι προκαταλήψεις, να τον έκαναν να κλειστεί στον εαυτό του.

Τα Παράθυρα

Σ' αυτές τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ
μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ
για νάβρω τα παράθυρα.— Όταν ανοίξει
ένα παράθυρο θάμαι παρηγορία.—

Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ
να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω.
Ίσως το φως θάμαι μια νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.

Τα Παράθυρα: Αφορμώμενος εκ βαθέων προσωπικά

- Στα *Παράθυρα* πηγαίνει στο άλλο άκρο. Ο ίδιος φοβάται να ανοιχτεί, λέγοντας ότι ίσως είναι μια νέα τυραννία το να φωτίσει τα πράγματα μέσα του και να τα δει, οπότε προτιμά να μένει στη «σκιά», πίσω από τα κλειστά παράθυρα και τα ψηλά τείχη.
- Αλλά στα *Παράθυρα*, από την άλλη μεριά, δείχνει ότι **θέλει** να δώσει κάποια ευκαιρία στον εαυτό του: Αρχίζει με το να καταλαβαίνει ότι είναι πιο πολύ κακό για τον εαυτό του αυτό που κάνει, να προτιμά να μένει κλεισμένος. Όμως ακόμα φοβάται να πάρει το ρίσκο, δε δίνει την ευκαιρία στον εαυτό του να γνωρίσει κάτι νέο, το οποίο μπορεί να αλλάξει την κατάσταση του, φοβάται την αλλαγή.

Πώς
η ατομική περίπτωση
αφορά – εκφράζει
περισσότερους...

«Το έργο του ποιητή
δεν έχει
καθορισμένο νόημα:
...οι ιδέες θα
ευρυνθούν από τις
μέλλουσες γενεές
ή τους σύγχρονους
αναγνώστες.»

Π. Γράββαλος

- Ακόμα και όταν στα ποιήματά του - κυρίως στο πρώτο σκαλί-στάδιο - βρίσκει διέξοδο να εκφράσει την ατομική του περίπτωση, τη μελετά εμβαθύνοντας και τη διευρύνει, διασταυρώνοντας με εμπειρίες άλλων, από την παρατήρηση και τα διαβάσματά του. Αποτέλεσμα: η ατομική περίπτωση μεταμορφώνεται σταδιακά σε μια καθολική και τυπική περίπτωση, δηλαδή που αφορά γενικότερα τη ζωή των ανθρώπων. Αλλά το γεγονός ότι στα δύο ποιήματα που μας ενδιαφέρουν κυριαρχεί το λυρικό υποκείμενο εγώ μας βοηθά να συνδεθούμε μαζί του, κάνοντας το περιεχόμενο του ποιήματος μια εκ βαθέων εξομολόγηση μιας προσωπικής φωνής, ώστε να μπορεί να το πει ο καθένας/η καθεμιά, για τον εαυτό του/τον εαυτό της. Δηλαδή, με ένα λόγο, αν προσωπικά ο Καβάφης δεν μπορούσε να κάνει εύκολα επαφή με τον έξω κόσμο, το έκανε **ποιητικά ανοίγοντας διάλογο...**

- Ο Καβάφης πίστευε ότι: «...τα ποιήματα που γράφουμε, και αν δεν είναι αληθή για την τωρινή ζωή μας, είναι αληθή για άλλες ζωές... Και ο αναγνώστης, στη ζωή του οποίου το ποίημα ταιριάζει, αποδέχεται και αισθάνεται το ποίημα... Αν δεν έχουν τα ποιήματά μου γενική εφαρμογή, έχουν μερική... Αν έστω και για μια μέρα ή μίαν ώρα αισθάνθηκα σαν τον άνθρωπο μέσα στα τείχη ή σαν τον άνθρωπο των Παραθύρων, το ποίημα θεμελιώνεται σε μιαν αλήθεια... η οποία μπορεί να επαναληφθή μέσα σε μιαν άλλη ζωή...»
- Για να λειτουργήσει η ποίησή του πλατιά μέσα στο χώρο και στο χρόνο, σε διάφορες ζωές και πολιτισμούς, ακολουθούσε ένα ιδιαίτερο ποιητικό-φιλοσοφικό πρόγραμμα· όπως λέει ο ίδιος: «Πολύ συχνά το έργο του ποιητή δεν έχει καθωρισμένο νόημα: ...οι ιδέες θα ευρυνθούν από τις μέλλουσες γενεές ή τους σύγχρονους αναγνώστες.» Και πώς το κατάφερνε αυτό; «...ο ποιητής... παρουσιάζει **μια** πλευρά: πράγμα που **δεν** σημαίνει ότι αρνείται την άλλη όψη του νομίσματος, ή ακόμη ότι επιθυμεί να νομίζεται πως η πλευρά που πραγματεύεται είναι η αληθέστερη...».

- Π.χ. δες την εξέλιξη του θέματος στην ποίησή του: Ξεκάθαρη ως και μοιραία ανάληψη της προσωπικής ευθύνης για ό,τι σου συμβαίνει στο περιβάλλον που ζεις, στο ποίημα *Πόλις*· και φτάνει στην αντίπαλη θέση της ωριμότητας στο ποίημα *Ιθάκη*: *Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη / να εύχεται νάναι μακρύς ο δρόμος / Τους Λαιστρυγόνας και τους Κύκλωπας/ τον άγριο Ποσειδώνα / δεν θα συναντήσεις / αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου/αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου...*
- Και πρόσεξε, τέλος, στα *Παράθυρα*: «*Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται ή δεν μπορώ*», εννοεί εγώ, να *τάβρω*, υποδηλώνοντας την ευθύνη του αντί για αδυναμία να τα βρει· ή επίσης: μήπως άλλος μπορεί να τα βρει, αν όχι εγώ;/ Πρόσεξε, επίσης, ότι από την αμφιταλάντευση(όταν ανοίξει *παρηγορία # ίσως νέα τυραννία*) περνά τελικά στην ερώτηση: «*ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει*», σα να το ρωτά σε όποιο διαβάσει το ποίημα.

Όταν ανοίξει ένα παράθυρο... παρηγορία
Ίσως το φως... νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει
τι καινούρια πράγματα θα δείξει.

Medea electronique
Από παρουσίαση για τη «Μονοτονία»

- Από τους πολλούς που ανταποκρίθηκαν στο διάλογο που άνοιξε με τα ποιήματά του ο Καβάφης, εμείς επιλέγουμε να στοχαστούμε αυτό που έχει πει ο Μέντελσον, σύγχρονος μεταφραστής των καβαφικών ποιημάτων: *«Το ότι ο Καβάφης τοποθετεί τον εαυτό του στο περιθώριο αποτελεί, θεωρώ, ένα είδος μεταφοράς ...για το πόσο ξένοι αισθανόμαστε κάποια στιγμή με το περιβάλλον μας όλοι μας, ακόμη περισσότερο σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, που όλοι τείνουν να μοιράζονται ...τα πάντα, που όλοι θέλουν να βρίσκονται στο επίκεντρο. ...γιατί κάποια στιγμή θα κλείσεις τον υπολογιστή και το κινητό σου και θα μείνεις μόνος, και τότε είναι που χρειάζεσαι τον Καβάφη, για να σου περιγράψει πώς είναι να βρίσκεσαι στην άκρη, παράμερα...»*
- Τέλος, επιλέγουμε έναν άλλο ποιητή, που ένα ποίημά του φαίνεται να ανταποκρίνεται στο τελικό ερώτημα των *Παραθύρων*. Ο Τσεχοσλοβάκος ποιητής Μίροσλαβ Χόλουμπ ήταν γιατρός, εκπαιδευμένος να διερευνά και να θεραπεύει τον ανθρώπινο πόνο αφενός, αφετέρου πολίτης που αντιστάθηκε ενεργά στις κατεστημένες, απανθρωπιστικές δομές της εποχής του και το πλήρωσε.

Μίροσλαβ Χόλουμπ, Η πόρτα

Πήγαινε κι άνοιξε την πόρτα.

Μπορεί απ' έξω εκεί να στέκει
ένα δέντρο' ένα δάσος'
ένας κήπος,
ή μια πόλη μαγική.

Πήγαινε κι άνοιξε την πόρτα.

Μπορεί να είναι το σκυλί που
ψαχουλεύει.

Μπορεί να δεις κάποια μορφή'
ή ένα μάτι'
ή την εικόνα

μιας εικόνας.

Πήγαινε κι άνοιξε την πόρτα.

Αν είναι η καταχνιά
Θα καθαρίσει.

Πήγαινε κι άνοιξε την πόρτα.
Κι αν είναι μόνο η σκοτεινιά
που θορυβεί,

κι αν είναι μόνο
κούφιος άνεμος,...
κι αν
τίποτα
δεν είναι
έξω εκεί,...

πήγαινε κι άνοιξε την πόρτα.
Τουλάχιστο
θα γίνει
κάποιο
ρεύμα.

Σα να θέλει να του πει: Ανοίγοντας την πόρτα, ανοίγεις σε μια ευκαιρία για τον εαυτό σου:
τουλάχιστον θα μπει μέσα καθαρός αέρας, θα φρεσκάρει το μέσα κόσμο σου, και ίσως

...το τέλος της εξερεύνησής μας
...να φτάσουμε εκεί από όπου ξεκινήσαμε
και να γνωρίσουμε το μέρος για πρώτη φορά.

Ε. Κανά: Λίγο πριν την Ιθάκη

Έτσι, συμμετέχοντας στο διάλογο που έχει ανοίξει ο Καβάφης, πήραμε το θάρρος κι εμείς, μια ομάδα παιδιών και καθηγητριών από το 2^ο γυμνάσιο Νεάπολης, να οραματιστούμε με το δικό μας τρόπο την περιπέτεια και το ταξίδι του ποιητικού εγώ προς τον έξω κόσμο, παίρνοντας βοήθεια από τη λύση που προτείνει ο Χόλουμπ. Και το ταξίδι αυτό του μέσα κόσμου μας προς τον έξω κόσμο πιστεύουμε ότι τελικά οδηγεί στον εαυτό μας · ή, όπως λέει ο Αμερικανός ποιητής Τόμας Έλιοτ σε ποίημά του:

Δε θα σταματήσουμε την εξερεύνηση.

Και το τέρμα όλης μας της εξερεύνησης

Θα είναι να φτάσουμε εκεί από όπου ξεκινήσαμε

και να γνωρίσουμε το μέρος για πρώτη φορά.

**Συνομιλώντας
με τον Καβάφη
Ανθολογία ξένων
καβαφογενών ποιημάτων**
Επιμέλεια Νάσος Βαγενάς,
Εκδοση Κέντρου Ελληνικής
Γλώσσας (Θεσσαλονίκη), 2000,

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

με εισαγωγή Ν. Βαγενά, για την επίδραση Καβάφη και τους λόγους της.

- Άπαντα Καβάφη εκδ Φυκίρης
- **Ελληνικά καβαφογενή ποιήματα** (1909-2001), **Έκδοση Πανεπιστημίου Πατρών, 2003**
σε επιμέλεια και ανθολόγηση Δημήτρη Δασκαλόπουλου.
- Σ. Ιλίνσκαγια: Κ.Π. Καβάφης
- Οι δρόμοι προς το ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα
- <http://www.snhell.gr/archive/bio.asp?id=1>

Δευτέρα 25 Αυγούστου 2003 - 14:19 ('Ωρα Λονδίνου)

Περιμένοντας τους βαρβάρους

http://www.bbc.co.uk/greek/culture/030802_cavafy.shtml

το Τέταρτο Πρόγραμμα Ραδιοφωνίας του BBC αφιέρωσε μία ολόκληρη εκπομπή σε ένα από τα πιο γνωστά ποιήματα του Καβάφη, το ποίημα «Περιμένοντας τους βαρβάρους», ένα κείμενο που, όπως υποστήριξαν πολλοί απ' αυτούς που πήραν μέρος στο πρόγραμμα του BBC, ανοίγει διάλογο ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν

- Ανέκδοτα ποιήματα 1882-1923 εκδ Ίκαρος
- Μ. Περίδης, Κ.Π.Καβάφη, Ανέκδοτα πεζά κείμενα παρουσιασμένα και σχολιασμένα από το Μιχ. Περίδη, εκδ Φέξης, 1963 (Ποιητική)
- <http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=490602>

Τετάρτη 24 Απριλίου 2013 Κουζέλη Λαμπρινή

- Ντάνιελ Μέντελσον: Ζούμε μια καβαφική στιγμή της Ιστορίας
- Ο επίσημος δικτυακός τόπος για τον Κ. Π. Καβάφη <http://www.Kavafis.gr> παρέχει πλήρες **βιογραφικό σημείωμα, βιβλιογραφία, άρθρα σχετικά με την ποιητική του δημιουργία, το αρχείο του ποιητή, φωτογραφίες χειρογράφων του, εικόνες, σημειώματα ποιητικής και ηθικής, και επιστολές του.** Επίσης στον δικτυακό τόπο <http://cavafis.comupress.gr/index.htm>
- Πεζά. Παρουσίαση, σχόλια Γ. Α. Παπουτσάκη, εκδ Φέξη, Αθ 1963
- Νέα Εστία, αφιέρωμα σε Γρ. Ξενόπουλο, Χριστούγεννα 1951
- Γ.Σεφέρης, Λίγα ακόμα για τον Αλεξανδρινό
- Γ.Π.Σαββίδης, Ο δραστικός λόγος του Καβάφη
- Γράμμα του Φόρστερ προς τον Καβάφη, 5 Ιουλίου 1923
- ΤΟ ΒΗΜΑ 30/12/2012, 2013: Η χρονιά του Κ. Π. Καβάφη
- Ελευθεροτυπία, **ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - 06/06/2003 Αφιέρωμα**
- **Καθημερινή, 11-1-1998, αφιέρωμα**
- <http://users.sch.gr/gpantidou/index.files/Page303.htm>

Πηγές για Μιροσλάβ Χόλουμπ:

- http://www.komvos.edu.gr/diaglossiki/methodology/Didaskalia_Eyropaikhs/Naki_1.htm

Σε εισήγηση για το βιβλίο ΟΕΔΒ «**Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία**» της Στέλλα Νάκη, "Η Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Μια διδακτική πρόκληση", από τον τόμο: *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Εκπαίδευση*, επιμ. Γεώργιος Ι. Σπανός - Ευαγγελία Φρυδάκη, Αθήνα, Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν, 2001, σσ. 89-119.

- Ερωτήσεις σε βιβλίο αξιολόγησης του ΟΕΔΒ για Ν.Ε.Λ. Β΄ Λυκείου, Α48, σ. 176

www.kee.gr/attachments/file/2082.pdf

<http://www.poema.gr/poem.php?id=305&lang=en>

<http://www.complete-review.com/authors/holubm.htm>

<http://ifigeneiasiafaka.wordpress.com/2012/12/19/m%CE%AF%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%BB%CE%B1%CE%B2-%CF%87%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%BC%CF%80/>